

УДК 35.077.6

П. С. КЛІМУШИН

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ**

Проведено аналіз організаційно-методологічного забезпечення розвитку електронного урядування в Україні. Показано, що пріоритетним системоутворюючим фактором функціонування системи електронного урядування є людський капітал суспільства та особливо готовність державних управлінців до електронного уряду. Викладено методологічну характеристику магістерської програми підготовки фахівців з електронного урядування та організаційні шляхи вдосконалення цієї підготовки.

Ключові слова: електронне урядування, електронний уряд, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційне суспільство, компетентності, система підготовки магістрів, кваліфікаційні вимоги.

An analysis is conducted organizationally methodological providing of development of electronic management in Ukraine. It is rotined that priority system the formative factor of functioning of the system of electronic management is a human capital of society and especially readiness of state managers to the electronic government. Methodological description of the master's degree program of preparation of specialists on an electronic management and organizational ways of improvement is given this the preparations.

Key words: electronic management, electronic government, informatively communication technologies, informative society, to the competence, system of preparation of master's degrees, qualifying requirements.

Основною функцією державної служби є забезпечення ефективного функціонування самої державної служби, недопущення переростання її в дорогий, неефективний, громіздкий апарат, що призводить до занепаду держави і відповідно самої державної служби. Проте сучасна державна служба характеризується невідповідністю інституціональної структури апарату державного управління потребам громадян, бізнесу, внутрішнім і зовнішнім пріоритетам держави; за високою вартістю державного управління при низькій оплаті праці нижчих ланок, його недостатній керованістю; відсутністю стабільного політично нейтрального корпусу державних службовців, професійна підготовка яких відповідала б конкретним завданням і функціям, а політичні зміни вносять суттєві збої в роботу державних органів через кадрові чистки.

У зв'язку з поширенням у світі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) підвищення ефективності державного управління великою мірою пов'язується з упровадженням електронного урядування. Громадяни розвинених країн давно користуються його перевагами і розглядають

електронне урядування не просто як чергову інновацію, яка дублює традиційні управлінські процеси тільки електронними засобами, а як концепцію, спрямовану на підвищення ефективності діяльності держави в цілому.

Електронне урядування створює умови для розвитку бізнесу, спрощуючи бюрократичні процедури. Також воно значно розширює можливості для участі громадян у політичних процесах, зокрема в законотворчості. Окрім того, зводиться до мінімуму безпосередній контакт чиновників з громадянами, що сприяє зменшенню рівня корупції. Електронне урядування дійсно змінює саму природу влади, робить її більш прозорою, доступною, підконтрольною громадськості.

Упровадження систем електронного урядування є інноваційним механізмом забезпечення конкурентоспроможності як особистості, так і країни в цілому. Від того, як швидко держава зможе перейти до електронного урядування, залежить не тільки ступінь надання адміністративних послуг населенню, а й реформування, модернізація державного управління в цілому.

Проте впровадження технології електронного урядування залишається ще низькою. Так, за даними досліджень ООН, у 2012 р. рейтингу рівня розвитку електронного уряду серед 193 країн світу на основі зваженого індексу оцінок за трьома основними складовими – масштаб і якість онлайн-послуг, рівень розвиненості ІКТ-інфраструктури та людський капітал – Україна, опустившись за рік на 14 позицій, займає 68 місце. Росія в рейтингу піднялася до 27 місця, поліпшивши свої позиції на 32 пункти – в минулому рейтингу вона перебувала на 59 місці. Лідером нового рейтингу вдруге поспіль стала Південна Корея. За нею йдуть Нідерланди, Великобританія та Данія, а замикають п'ятерку лідерів США.

Таким чином, на сьогоднішній день актуальною проблемою є запровадження системи електронного урядування в Україні до світових тенденцій розвитку інформаційного суспільства [1].

Проблематиці електронного урядування в Україні присвячено роботи таких дослідників, як О. Архипська, О. Баранов, М. Демкова, С. Дзюба, А. Єфанов, І. Жилияєв, В. Зав'ялов, В. Зінчук, М. Золотухін, Е. Клепець, І. Клименко, К. Линьов, І. Малюкова, А. Марусов, Ю. Машкаров, Ю. Місніков, Т. Мотренко, О. Орлов, Є. Омельченко та ін.

У роботах цих авторів викладено науково-практичні дослідження особливостей упровадження електронного урядування з урахуванням багатьох чинників: політичного, соціального, економічного, інформаційного, технологічного, освітнього, організаційного, нормативно-правового тощо характеру.

Пріоритетним системоутворюючим фактором функціонування системи електронного урядування є людський капітал суспільства та особливо готовність державних управлінців до електронного уряду. Тут головна проблема міститься в суб'єктивному чиннику, слабке місце в ланцюгу еволюції до інформаційного суспільства – державний службовець, відсутність критичної маси фахівців, що досконало володіють комп'ютерними технологіями [4].

Відповідно до цього, метою дослідження є вдосконалення організаційно-методологічного забезпечення магістерської програми з підготовки фахівців електронного урядування в Україні.

У системі електронного урядування забезпечується надання адміністративних послуг для:

– громадян: реєстрація актів громадянського стану (народження, шлюбів тощо); оформлення документів (паспортів, посвідчень); реєстрація фізичних осіб; реєстрація прав власності; пошук роботи службою зайнятості; отримання соціальної допомоги; надання податкової звітності; організація загальнодоступних електронних бібліотек і сховищ інформації; освітні послуги; одержання дозволів на будівництво тощо.

– бізнесу: реєстрація нових підприємств; отримання дозволів і погоджень проектною документації від уповноважених організацій (екологія, будівництво, використання природних ресурсів); отримання та продовження ліцензій, дозволів, довідок, що видаються державними органами; організація електронних державних закупівель на конкурсній основі здійснення обов'язкових платежів до держбюджету; прийняття та контроль документів і відомостей при здійсненні митних операцій юридичними особами; підготовка та подання електронної звітності до органів державної влади; соціальні відрахування роботодавців; інформаційна підтримка малого та середнього бізнесу [3].

На даний час в Україні реалізовано надання таких адміністративних послуг з використанням інтернету: обробка податкової звітності в електронному вигляді з використанням електронного цифрового підпису (Державна податкова адміністрація України); “Електронна громадська приймальня”, електронне звернення до органу державної влади (Національне агентство України з питань державної служби); державні закупівлі (Мінекоресурсів, МНС, Мінекономіки тощо); електронні зразки документів (МНС, Мінекономіки, Державна служба фінансового моніторингу України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України тощо); реєстрація нових транспортних засобів (Державтоінспекція); замовлення закордонного паспорту (МВС); оплата комунальних рахунків тощо [1].

Концепція розвитку електронного урядування визначає мету, основні завдання, пріоритети, етапи побудови електронного урядування в Україні на період до 2015 р., а також очікувані наслідки від його впровадження [5]. Концепція є основою для подальшої розробки Стратегії розвитку електронного урядування в Україні на період до 2015 р., програмних документів з питань впровадження електронного урядування, проекту Закону України “Про розвиток електронного урядування”.

Метою впровадження електронного урядування в Україні є розвиток електронної демократії задля досягнення європейських стандартів якості електронних державних послуг, відкритості та прозорості влади для людини та громадянина, громадських організацій, бізнесу. При цьому йдеться не про

інформатизацію наявної системи державного управління, а про використання можливостей ІКТ для задоволення потреб людини та громадянина.

Сьогодні актуальними завданнями подальшого розвитку системи електронного урядування є:

- визначення переліку адміністративних послуг і найбільш пріоритетних серед них, які надаються органами державної влади через мережу інтернет;

- забезпечення державної підтримки економічного зростання нових “електронних” секторів економіки (торгівлі, надання комунальних і банківських послуг тощо);

- забезпечення створення загальнодержавних інформаційних систем, насамперед у сферах охорони здоров’я, освіти, науки, культури, охорони довкілля;

- здійснення інтеграції існуючих електронних систем органів влади в систему, яка взаємодіє, функціонує за єдиним регламентом і контролюється одним органом виконавчої влади;

- забезпечення надання послуг громадянам та підприємцям в електронному вигляді за принципом “єдиного вікна”;

- забезпечення вдосконалення адміністративних процесів в органах державної влади з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій;

- прискорення створення інформаційної інфраструктури електронного урядування;

- розроблення критеріїв оцінки якості надання адміністративних послуг та встановити стандарти надання послуг [1].

Задля забезпечення ефективного управління розвитком електронного урядування на перший план виходить підготовка магістрів за спеціальністю “Електронне урядування” напряму “Державне управління”.

Місією цієї магістерської програми є професійна підготовка висококваліфікованих, відповідальних кадрів для державного управління та місцевого самоврядування, спроможних розробляти, аналізувати і реалізовувати державну політику, творчо, ефективно й результативно виконувати управлінські функції, сприяти інноваційним процесам у суспільстві, творчо використовувати сучасні інформаційні і комунікаційні технології на основі світових та європейських стандартів [6].

Програма передбачає поєднання глибокої теоретичної підготовки з набуттям практичних навичок та вмій у сфері державного управління в умовах розвитку інформаційного суспільства. У професійному навчанні слухачів особлива увага приділяється таким питанням, як державна інформаційна політика, комунікації в публічному управлінні, електронне урядування як інструмент демократизації, якості та ефективності системи державного управління, зв’язки з громадськістю тощо.

Дана спеціальність орієнтована на:

- створення, застосування інформаційних систем електронного урядування і технологій інформаційного аналізу управлінських даних та знань;

– методології та технології проектування, побудови, упровадження, супроводу й експлуатації програмних засобів організації електронного урядування;

– мови подання даних та знань, засоби мережного подання інформації і мережного обміну інформацією, засоби анотування та пошуку інформації у мережі;

– інформаційне моделювання для забезпечення ефективної взаємодії органів державної влади з юридичними та фізичними особами;

– розроблення та використання комп'ютерних засобів і методів опрацювання інформації у системах електронного урядування;

– комп'ютерну інформаційну підтримку, автоматизацію й оптимізацію усіх видів робіт електронного урядування;

– подання звітної інформації у системах електронного урядування;

– системи керування базами даних та знань;

– програмні документи з впровадження електронного урядування з урахуванням зарубіжного досвіду.

Система підготовки магістрів включає вісім модулів нормативної частини (рис. 1) і десять модулів варіативної частини (рис. 2).

Спеціалізація “Електронне урядування” забезпечує досягнення компетентності управлінців:

– забезпечувати відкритість і прозорість діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування за рахунок упровадження механізмів реалізації електронної демократії;

– упроваджувати механізми формування у державних службовців інформаційної культури в процесі електронної взаємодії з громадянами;

– спрягати та інтегрувати телекомунікації між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, бізнесом, громадськими організаціями і громадянами з використанням систем електронного уряду G2C, G2B, G2G;

– розробляти вимоги, технічні завдання для впровадження технологій електронного урядування в органах державного управління;

– реалізовувати інтерактивні механізми розвитку інформаційних представництв органів влади як базового елементу інституціональної структури електронного уряду;

– розробляти стандарти, адміністративні процеси, регламенти надання адміністративних послуг і практично реалізовувати процедури надання адміністративних послуг громадянам та установам по електронним каналам;

– розробляти механізми електронної взаємодії з громадянами, організувати опити, голосування, форуми, конференції для забезпечення електронних консультацій з громадянами;

– забезпечувати перехід до роботи з електронними документами, їх колективну обробку і організувати електронний документообіг з використанням електронного цифрового підпису;

Рис. 1. Модулі нормативної частини спеціальності "Електронне урядування"

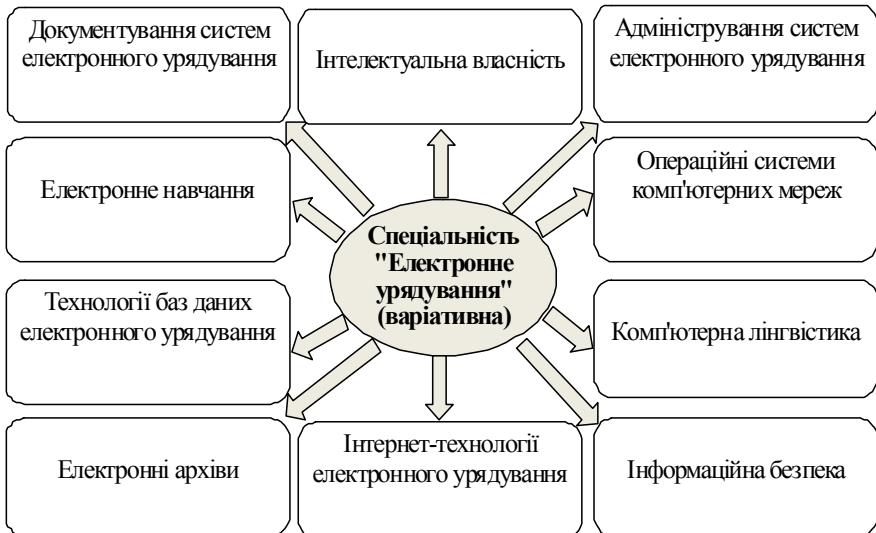

Рис. 2. Модулі варіативної частини спеціальності "Електронне урядування"

- реалізувати технології проходження електронних документів у процесі їх реєстрації, виконання, контролю і подання в архів;
- реалізувати процедури обміну конфіденційною інформацією в мережі Інтернет, організувати надійне і захищене зберігання інформації в базах даних;
- упроваджувати технології контент-аналізу інформації та визначати маршрути її проходження в мережі Інтернет;
- володіти методологією проектування, впровадження та наповнення контенту соціальних мереж;
- забезпечувати правове регулювання використання програмних продуктів і послуг, проводити реєстрацію, ліцензування і контроль інформаційних об'єктів;
- готувати програмні документи (стратегії, програми, концепції) з впровадження електронного урядування з врахуванням зарубіжного досвіду;
- визначати, оцінювати і вибирати пріоритетні напрями впровадження електронного урядування;
- здійснювати розробку стратегії розвитку електронного урядування у відповідній галузі, території, органі державної влади та місцевого самоврядування;
- створювати комплексні, структурні, архітектурні та функціональні моделі електронного урядування на різних рівнях державного управління;
- обирати відповідний метод чи методику реінжинірингу для оптимізації конкретних адміністративних процесів у відповідному органі державної влади та місцевого самоврядування;
- проводити комплексний аналіз рівня електронної готовності органів державної влади та місцевого самоврядування;
- проводити моніторинг функціонування систем електронного урядування за якісними і кількісними показниками розвитку електронної демократії та надання адміністративних послуг громадянам і бізнесу.

Типовими посадами фахівця за спеціальністю “Електронне урядування” є: керівник державної установі, відповідальний за впровадження електронного урядування; заступник керівника з інформаційно-аналітичної роботи; керівник інформаційної служби, зокрема в органах місцевого самоврядування; начальник відділу стратегічного планування та прогнозування; керівник профільного структурного підрозділу державних установ; керівник підприємства та бізнес-структури; керівник громадської організації; аналітик-консультант керівника з питань електронного урядування.

Таким чином, навчання інформаційно-комунікаційним технологіям потрібно зробити базовим для державних управлінців, а вимогу володіти комп'ютерними технологіями ввести до кваліфікаційних вимог при прийомі на державну службу. Програма підготовки магістрів за спеціальністю “Електронне урядування” можуть бути кваліфікована як: професійна, яка

передбачає розвиток професійних та формування управлінських компетентностей у напрямку “Державне управління”; кар’єрна, що передбачає вдосконалення (просування) здобутих теоретичних знань і практичного досвіду для кар’єрного зростання та підготовки до здійснення управлінської діяльності.

Запропонована в 2008 р. Національної академією державного управління (НАДУ) при Президентіві України програма магістерської підготовки за спеціальністю “Електронне урядування” на сьогодні залишається програмою для вибраних, оскільки спрямована на підготовку державних службовців категорії посад вищої та середньої керівних ланок у державному управлінні (фахівців для роботи на посадах I – IV категорій державної служби та в органах місцевого самоврядування), відповідно, потенціал регіональних інститутів НАДУ виключено з цього процесу [6].

Для української практики організації навчання управлінців порівняно зі світовою була б корисною наявність чітких критеріїв оцінювання інформаційної компетентності державних службовців, що створює великий позитивний стимул для підвищення рівня освіти та професійних навичок [2].

Література:

1. Доповідь про стан інформатизації та розвиток інформаційного суспільства в Україні за 2011 рік / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу : <http://nc.gov.ua/menu/publications>.

2. Клімушин П. С. Кваліфікаційні вимоги до інформаційної компетентності державних службовців / П. С. Клімушин // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2011. – Вип. 2 (33). – С. 360–369.

3. Концепція розвитку електронного урядування в Україні / за ред. А. І. Семенченко. – К. : Міжнародний фонд “Відродження”, 2009. – 15 с. – Режим доступу : <http://nc.gov.ua/menu/publications>.

4. Линьов К. Сертифікація державних службовців у сфері інформаційних технологій / К. Линьов // Державне управління : теорія та практика. – К. : Вид-во НАДУ при Президентіві України, 2006. – № 1. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/dutp/2006-1/txts/TEKNOLOGIYA/06lkosit.pdf>.

5. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. № 2250-р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80>.

6. Спеціальність “Електронне урядування” / Кафедра інформаційної політики та технологій НАДУ. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/kafedry.html>.

Надійшла до редколегії 26.10.2012 р.